

# Odnos dobrobiti djece predškolske dobi i nekih aspekata roditeljskog ponašanja

Primljen: 7. 6. 2021.  
Prihvaćen: 22. 2. 2022.  
Prethodno priopćenje  
UDK  
159.922.7  
316.6

Suzana Kovačić, prof. psych.  
Dječji vrtić Špansko

Anita Penić Jurković, mag. psych.  
Dječji vrtić Kustošija  
anita.penic.vk@gmail.com

## Sažetak

Socio-emocionalna dobrobit djeteta razvija se unutar odnosa s bitnim osobama u njegovoj okolini, prvenstveno roditeljima. Najčešće istraživani aspekti roditeljstva su roditeljska ponašanja, odnosno namjerne radnje koje roditelji poduzimaju u svrhu zaštite djetetova života i poticanja razvoja. Cilj ovog istraživanja bio je ispitati odnos procijenjene socio-emocionalne dobrobiti predškolske djece s nekim aspektima roditeljskog ponašanja. U istraživanju je sudjelovalo 104 roditelja te je procijenjena socio-emocionalna dobrobit 104 djeteta. Odgojitelji su ukupnu dobrobit procjenjivali višom kod starije djece, kao i sve sastavnice dobrobiti, osim *Uživanja u istraživanju* koje je pokazalo tendenciju pada s porastom dobi. Utvrđena je viša dobrobit kod djece čiji roditelji pokazuju više podrške. *Podrška autonomiji* koju pokazuju roditelji značajno je pozitivno povezana s procjenama ukupne dobrobiti, kao i dimenzijama *Samokontrola i promišljenost* te *Emocionalna stabilnost i suočavanje sa stresom*. Također, roditeljska podrška značajno je pozitivno povezana s ukupnom dobrobiti. Rezultati su raspravljani u kontekstu doprinosa povećanju dobrobiti predškolske djece.

**Ključne riječi:** socio-emocionalna dobrobit, roditeljska ponašanja, uživanje u istraživanju, autonomija, roditeljska podrška

## Uvod

Rano i srednje djetinjstvo razdoblja su velikih mogućnosti, ali i pojačane ranjivosti djece, što se posebno odnosi na područje socio-emocionalnog razvoja. U tom se razdoblju kroz poticanje usvajanja adekvatnih socio-emocionalnih kompetencija postavljaju temelji za pozitivan razvoj kroz kasnije djetinjstvo, adolescenciju, a posljedično i adekvatno funkcioniranje u odrasloj dobi (Denham, 2006). Istraživanje koje su proveli Jones i sur. (2015) pokazalo je da će djeca koja u vrtiću bolje u rješavaju sukobe s vršnjacima, bolje razumiju emocije te imaju dobru suradnju s drugima, vjerojatnije postati dobro prilagođene odrasle osobe koje pozitivno doprinose društvu. Prema tome, ovo razdoblje jedno je od ključnih za stjecanje i usavršavanje vještina važnih za kasniji, ne samo socijalni i emocionalni nego i akademski napredak (McCabe i Altamura, 2011).

Socio-emocionalna dobrobit jedna je od aspekata dobrobiti koja se definira kao optimalno psihološko funkcioniranje i iskustvo (Ryan i Deci, 2001). Najčešće se povezuje s pojmovima socio-emocionalne kompetencije, socio-emocionalnog razvoja, mentalnog zdravlja, psihološke otpornosti te pozitivnih vršnjačkih odnosa (AIHW, 2012). Socijalni i emocionalni razvoj može se definirati kao razvojni kapacitet djeteta za uspostavljanje bliskih i sigurnih veza s odraslima i vršnjacima; prepoznavanje, imenovanje, izražavanje i reguliranje vlastitih emocija na socijalno i kulturalno prikladne načine; prepoznavanje i razumijevanje tuđih osjećaja i emocionalnih stanja te istraživanje okoline i učenje (Yates i sur., 2009). Socijalno kompetentno dijete posjeduje sposobnost razvoja veza s vršnjacima i odraslima koje su nužne za uspjeh u akademskom i neakademskom okruženju. Socijalna i emocionalna kompetencija važni su zaštitni faktori koji jačaju djecu u borbi protiv stresora i pomažu u sprečavanju razvoja emocionalnih i ponašajnih teškoća kasnije u životu (Pahl i Barrett, 2007). Jedan od pokazatelja dobrobiti djeteta je i psihološka otpornost. Psihološka otpornost definira se kao pozitivna prilagodba, odnosno sposobnost održavanja mentalnog zdravlja unatoč teškoćama koje se doživljavaju (Herrman i sur., 2011). Iako se otpornost prije smatrala individualnom karakteristikom, danas se zna da je ona razvojni proces koji manje ovisi o osobnim karakteristikama pojedinca, a više o socijalnom i fizičkom kontekstu u kojem se pojedinac nalazi. Iz tog razloga Ungar (2011) ističe da bi naglasak u istraživanjima otpornosti trebao biti na okolinskim faktorima koji potiču razvoj vještina i kompetencija pozitivno povezanih s otpornošću s ciljem otkrivanja okolinskih uvjeta koji mogu promicati pozitivan rast pri suočavanju s teškoćama.

Od rođenja do polaska u školu djeca obično slijede tipičan kontinuum usvajanja socijalnih i emocionalnih vještina koje dovode do povećane dobrobiti i razvoja ot-

pornosti (Kagan i sur., 2005; Halle i Darling-Churchill, 2016). Primjerice, u razdoblju od četvrte do šeste godine dijete uočava probleme u svakodnevnim situacijama i pokušava ih riješiti aktivnim isprobavanjem različitih rješenja pri čemu se koristi prethodno stečenim znanjima, ali istodobno usvajajući i nova (Starč i sur., 2004). Međutim, iako se socio-emocionalni razvoj razvija svojim prirodnim tijekom kod svakog djeteta, navedene vještine ne razvijaju se same od sebe. Naime, njihov razvoj ovisi o kvaliteti odnosa, njegovanju privrženosti i poticanju razvoja koje dijete doživljava u svojoj okolini. Povezanost s brižnom, uključenom odraslom osobom koja je odgojno dosljedna i aktivno potiče razvoj navedenih dimenzija ključna je za razvoj zdravih socijalnih, emocionalnih i ponašajnih ishoda kod djece.

Obitelj je djetetova primarna socijalna okolina u kojoj ono usvaja mišljenja, stavove i obrasce ponašanja. Roditelji imaju središnju ulogu u djetetovu životu, posebno u ranijim stupnjevima razvoja i, u većini slučajeva, prve su osobe s kojima dijete razvije socijalnu i emocionalnu povezanost (Holden, 2010; Štironja Borić i sur., 2011). S obzirom na važnost roditelja u životu djeteta, ne čudi da oni svojim odnosom i ponašanjem prema djetetu uvelike utječu na njegovo funkcioniranje. U tom odnosu djeca su aktivni sudionici koji svojim ponašanjem i osobinama aktiviraju specifična ponašanja roditelja. Dvosmjerna priroda implicira da odgoj nije nametanje vrijednosti djeci nego proces u kojem im roditelji pomažu pri njihovom usvajanju u nekom socijalnom kontekstu (Grusec, 2011). Međutim, roditelji služe kao modeli ponašanja, svojim utjecajem usmjeravaju dijete, uče ga socijalnim normama kulture u kojoj živi te brojnim znanjima i vještinama koje mogu dovesti do adekvatnog razvoja, ali jednako tako mogu pridonijeti i razvoju različitih emocionalnih poteškoća te problema u ponašanju i doživljavanju (Meunier i sur., 2011). Na razvoj socio-emocionalnih vještina djeteta roditelji utječu kroz svoje osobine, obrasce ponašanja, emocionalne reakcije i vještine uspostavljanja socijalnih interakcija, što se naposljetku odražava i na kvalitetu odnosa s djetetom. Sigurno privržen odnos s roditeljima utječe na socijalno prihvatljivo iskazivanje emocija i adekvatno nošenje sa stresnim situacijama u kasnijim razdobljima života, a samim time doprinosi češćem uspostavljanju kvalitetnijih odnosa s drugim osobama (Maurović, 2015).

Ponašanja roditelja mogu se, prema nekim istraživanjima, svrstati u dvije opće kategorije: pozitivna i negativna (Dallaire i sur., 2006; Eisenberg i sur., 2005). Isti autori pozitivno roditeljstvo opisuju kroz termine emocionalne topline, prihvaćanja djeteta, podržavanja njegove autonomije, discipline s naglašavanjem važnosti postojanja pravila te znanja o dječjim aktivnostima i kretanju. S druge strane, negativno roditeljstvo odnosi se na hostilno ponašanje prema djetetu, strogu disciplinu i kažnjavanje, poticanje osjećaja krivnje i emocionalnu iznudu. Uz njih, istraživanja provedena u Hrvatskoj ukazuju i na popustljivost kao nezavisnu dimenziju roditeljskog

ponašanja. Ona se odnosi na slaganje sa svim zahtjevima djeteta (Brković, 2009; Kuterovac Jagodić i sur., 2006; Sočo i Keresteš, 2011). Svako ponašanje koje roditelji pokazuju važno je i može odvesti razvoj djeteta u određenom smjeru. Međutim, u istraživanjima se posebno ističe važnost triju karakteristika kroz koje se i promatralo roditeljstvo posljednjih nekoliko desetljeća: toplina, pružanje strukture i autonomija (Skinner i sur., 2005).

O toplini koju roditelji pružaju djetetu ovisi i cjelokupna emocionalna klima u obitelji. Emocionalno topli roditelji prihvaćaju svoju djecu, pružaju im podršku, brigu i razumijevanje, dok emocionalno hladni roditelji često zanemaruju dijete, neprijateljski su raspoloženi i općenito pokazuju malo pozitivnih emocija u kontaktu s djetetom (Macuka, 2012). Kada je emocionalna klima u obitelji negativna, prisilna ili nepredvidiva, dijete je izloženo riziku da postane vrlo emocionalno reaktivno, zbog učestalih, neočekivanih emocionalnih iskaza ili emocionalne manipulacije. Nasuprot tome, kad djeca žive u okolini u kojoj se osjećaju zaštićeno i prihvaćeno, osjećaju se i slobodnima u izražavanju različitih emocija jer su sigurni da će im emocionalne potrebe biti zadovoljene. Osim toga, osjećaju se emocionalno zaštićeno kada znaju koja su ponašanja ili emocionalne reakcije prihvatljive i očekivane, a koje su posljedice ako iskazuju nepoželjno ponašanje (Eisenberg i sur., 1998).

Nadalje, referirajući se na spoznaje o disciplini i autoritativnom roditeljstvu, sugerira se da jasna i dosljedna očekivanja te postavljanje granica imaju prednosti za djecu, posebice u slučaju internalizacije pravila i razvoja samoefikasnosti (Skinner i sur., 2005). S obzirom na to da dijete nerijetko iskušava granice, na roditeljima je da prepoznaju situacije koje za njih mogu biti opasne i, zbog sigurnosti djeteta, postave jasna pravila. Pravila moraju biti postavljena tako da ih dijete ne doživi kao prijetnju ili prepreku u svojem razvoju, već da djeluju kao zaštitni faktor za njega.

Na kraju, podrška autonomiji, koja predstavlja voljno funkcioniranje i poduzimanje aktivnosti koje nisu nametnute od drugih, za dijete implicira da roditelj nastoji shvatiti i priznati djetetovu perspektivu, koristiti minimalno kontrole za poticanje ponašanja i pružanje mogućnosti izbora kad je to moguće (Ryan i sur., 2006). Važnost podrške autonomiji ističu istraživanja koja pokazuju da je roditeljstvo kojim se podržava autonomija djeteta, za razliku od onog sa strogom kontrolom ili izostankom kontrole, povezano s brojnim pozitivnim ishodima kod djece (Laurin i Joussemet, 2017). Naime, kada postoji podrška autonomiji djeca se mogu uključivati u svakodnevne aktivnosti s osjećajem spremnosti i volje, a ne iz obaveze ili zbog pritiska (Ryan i sur., 2006). Suprotno tome, kontrolirajući roditelji koji guše autonomiju djeteta time umanjuju, ignoriraju ili osporavaju djetetovu perspektivu. Takvi roditelji nameću svoje gledište koristeći različite strategije pritiska poput izazivanja krivnje, uskraćivanja ljubavi, verbalnog neprijateljstva i fizičke kazne (Soenens i Vansteenki-

ste, 2010; Van der Kaap-Deeder i sur., 2015). Osim toga, roditelji koji iskazuju nisku kontrolu izbjegavaju postavljanje pravila i granica te često udovoljavaju svim zahtjevima djeteta čime onemogućuju učenje strategija samoregulacije ponašanja, a često doprinose i pojavi različitih eksternaliziranih problema (Jose Rodrigo i sur., 2013).

Prema tome, općenito bolju prilagodbu imaju djeca koja su uspostavila sigurnu privrženost s roditeljima, koja imaju emocionalno tople i umjereno kontrolirajuće roditelje koji ih prihvaćaju i potiču u skladu s razvojnim mogućnostima (Cummings i sur., 2000).

Prema nekim istraživanjima, 20 % predškolske djece pokazuje umjerenu do značajnu razinu emocionalnih i ponašajnih problema (Lavigne i sur., 1996). S obzirom na sve navedeno, razvoj roditeljskih vještina i kompetencija trebao bi biti ključan faktor u preventivskim programima ne bi li se smanjila učestalost emocionalnih i ponašajnih problema kod djece (Moraru i sur., 2011). Iz svega navedenog proizlazi i svrha ovog istraživanja, a to je pomnije utvrđivanje karakteristika roditeljskog ponašanja koja imaju najsnažniji učinak na dobrobit djece.

## Cilj i problemi istraživanja

Cilj je ovog istraživanja ispitati odnos aspekata roditeljskog ponašanja s procijenjenom socio-emocionalnom dobrobiti djece predškolske dobi. Iz navedenog cilja proizašli su sljedeći problemi:

- P1: Ispitati razlike u socio-emocionalnoj dobrobiti djece predškolske dobi s obzirom na njihovu dob.
- P2: Ispitati razlike u socio-emocionalnoj dobrobiti djece predškolske dobi s obzirom na dimenzije roditeljskog ponašanja.
- P3: Provjeriti povezanost aspekata roditeljskog ponašanja i pokazatelja socio-emocionalne dobrobiti djece predškolske dobi.

## Hipoteze

- H1: Postoje statistički značajne razlike u socio-emocionalnoj dobrobiti i otpornosti između mlađe i starije djece predškolske dobi u dječjem vrtiću.
- H2a: Viša socio-emocionalna dobrobit i otpornost procjenjuje se kod djece čiji roditelji pokazuju visoku roditeljsku podršku, u usporedbi s djecom čiji roditelji pokazuju nisku roditeljsku podršku.
- H2b: Viša socio-emocionalna dobrobit i otpornost procjenjuje se kod djece čiji roditelji pokazuju nisku restriktivnu kontrolu, u usporedbi s djecom čiji roditelji pokazuju visoku restriktivnu kontrolu.

H2c: Viša socio-emocionalna dobrobit i otpornost procjenjuje se kod djece čiji roditelji pokazuju nisku popustljivost, u usporedbi s djecom čiji roditelji pokazuju visoku popustljivost.

H3: Toplina, autonomija i induktivno rezoniranje koje iskazuju roditelji pozitivno su povezani s pokazateljima socio-emocionalne dobrobiti i otpornosti predškolske djece.

## Metoda

### Sudionici

Istraživanje je provedeno na predškolskoj djeci u dobi od četiri do sedam godina ( $M = 5,29$ ;  $SD = 0,809$ ) i njihovim roditeljima. Odgojitelji su procjenjivali 104 djeteta ( $\check{Z} = 46,2\%$ ;  $M = 53,8\%$ ). Procjenjivana su djeca koja pohađaju dječje vrtiće u Zagrebu. Sudjelovalo je ukupno 104 roditelja prosječne dobi od 37 godina ( $SD = 4,870$ ) i 20 odgojitelja iz 10 odgojnih skupina.

### Instrumenti

Za potrebe ovog istraživanja sastavljen je *Upitnik općih podataka* za roditelje kojim su dobiveni podatci o njihovom spolu, dobi, stručnoj spremi te broju djece u obitelji. Podatke o dobi i spolu djece dali su odgojitelji prilikom procjene pojedinog djeteta.

*Ljestvica socio-emocionalne dobrobiti i otpornosti predškolske djece (LJSE-DOPD)*; Tatalović Vorkapić i Lončarić, 2014) upitnik je namijenjen procjeni socio-emocionalne dobrobiti i psihološke otpornosti predškolske djece. Upitnik se sastoji od 37 čestica podijeljenih u pet subskala: *Samokontrola i promišljenost*, *Uživanje u istraživanju*, *Asertivnost*, *Uspostavljanje kontakta i socijalne vještine*, *Emocionalna stabilnost i suočavanje sa stresom*. Procjenu obavljaju matični odgojitelji skupine koju dijete pohađa. Zadatak odgojiteljica je procijeniti u kojoj se mjeri navedena tvrdnja odnosi na dijete koje procjenjuju, i to na Likertovoj skali od 5 stupnjeva (od 1 – u potpunosti se ne slažem do 5 – u potpunosti se slažem). Prema Tatalović Vorkapić i Lončarić (2014), unutarnja konzistencija subskale *Uspostavljanje kontakta i socijalne vještine* iznosi  $\alpha = 0,92$  (u ovom istraživanju  $\alpha = 0,93$ ), *Samokontrola i promišljenost*  $\alpha = 0,92$  (u ovom istraživanju  $\alpha = 0,95$ ), *Asertivnost*  $\alpha = 0,87$  (u ovom istraživanju  $\alpha = 0,88$ ), *Emocionalna stabilnost i suočavanje sa stresom*  $\alpha = 0,85$  (u ovom istraživanju  $\alpha = 0,90$ ) te *Uživanje u istraživanju*  $\alpha = 0,92$  (u ovom istraživanju  $\alpha = 0,95$ ). Unutarnja konzistencija upitnika iznosi  $\alpha = 0,96$ . Navedeni koeficijenti ukazuju na zadovoljavajuću pouzdanost upitnika i njegovih subskala.

*Upitnik roditeljskog ponašanja (URP; Keresteš i sur., 2012)* mjeri sljedećih sedam aspekata roditeljskog ponašanja: *Toplina, Autonomija, Roditeljsko znanje, Induktivno rezoniranje, Popustljivost, Kažnjavanje i Intruzivnost*. Navedene subskale moguće je grupirati u tri globalne dimenzije: Roditeljska podrška (*Toplina, Autonomija, Roditeljsko znanje i Induktivno rezoniranje*), Restriktivna kontrola (*Intruzivnost i Kažnjavanje*) te Popustljivost. Originalni upitnik sastoji se od 29 čestica grupiranih u navedenih sedam subskala, a razvijene su četiri forme – dvije za dječje procjene roditeljskog ponašanja i dvije za roditeljske samoprocjene. U ovom je istraživanju korištena forma roditeljskih samoprocjena u kojoj je zadatak roditelja bio procijeniti koliko točno pojedina tvrdnja opisuje njihovo ponašanje prema djetetu na Likertovoj skali od 4 stupnja (od 1 – uopće nije točno do 4 – u potpunosti je točno). Nadalje, u ovom istraživanju upitnik je, uz dopuštenje autorica, prilagođen tako da je uklonjena subskala roditeljskog znanja zbog specifičnosti uzorka na kojem se istraživanje provodi. Stoga je konačni broj čestica uključenih u skalu koju su roditelji ispunjavali bio 25. Prema Keresteš i sur. (2012) unutarnja konzistencija za rezultate na dimenzijama upitnika kreće se od  $\alpha = 0,67$  do  $\alpha = 0,89$ . U ovom istraživanju unutarnja konzistencija pojedinih dimenzija upitnika je sljedeća:  $\alpha = 0,69$  za dimenziju Popustljivost,  $\alpha = 0,74$  za dimenziju Restriktivna kontrola te  $\alpha = 0,78$  za dimenziju Roditeljska podrška, što ukazuje na zadovoljavajuću pouzdanost. S druge strane, unutarnja konzistencija pojedinih aspekata roditeljskog ponašanja kretala se od  $\alpha = 0,40$  do  $\alpha = 0,70$  ( $\alpha = 0,40$  *Toplina*,  $\alpha = 0,70$  *Autonomija*,  $\alpha = 0,63$  *Induktivno rezoniranje*,  $\alpha = 0,68$  *Kažnjavanje* te  $\alpha = 0,65$  *Intruzivnost*) što ukazuje na nezadovoljavajuću pouzdanost subskale *Toplina*. Za uporabu obaju upitnika dobiveno je dopuštenje autorica.

## Postupak

Istraživanje je provedeno u razdoblju od siječnja do ožujka 2020. godine. Prije početka istraživanja ravnatelji vrtića obaviješteni su o svrsi i cilju istraživanja. Roditelji su ispunjavali *Upitnik roditeljskog ponašanja*. Svako dijete imalo je svoju šifru, stoga se nigdje nije navodilo osobno ime i prezime djeteta niti roditelja. Šifru su na upitnike upisivali i roditelji i odgojitelji u svrhu međusobnog povezivanja njihovih procjena. Sudjelovanje u istraživanju bilo je dobrovoljno. Nakon prikupljanja podataka od roditelja, odgojitelji su ispunjavali *Ljestvicu socio-emocionalne dobrobiti i otpornosti predškolske djece*. Cijeli postupak istraživanja proveden je u skladu s Etičkim kodeksom istraživanja s djecom (Ajduković i Kolesarić, 2003).



## Rezultati

U svrhu provjere opravdanosti uporabe parametrijske statistike ispitane su distribucije podataka dobivenih uporabom navedenih upitnika. Normalitet korištenih varijabli provjeren je Kolmogorov-Smirnovljevim testom (K-S). Prema rezultatima navedenog testa (Tablica 1.), vidljivo je da tri subskale *LJSEDOPD*-a te sve subskale *URP*-a pokazuju značajno odstupanje od normalne distribucije. Uvidom u grafičke prikaze distribucija utvrđeno je da su subskale *Toplina*, *Autonomija* i *Induktivno rezoniranje* izrazito negativno asimetrične, dok su *Intruzivnost*, *Kažnjavanje* i *Popustljivost* pozitivno asimetrične.

**Tablica 1.** Prikaz aritmetičkih sredina, standardne devijacije, Kolmogorov-Smirnovljevog testa, minimuma i maksimuma rezultata te koeficijenta pouzdanosti korištenih skala

	M	SD	K-S test	Teorijski Min – Max	Izmjereni Min – Max	$\alpha$
<b>Socio-emocionalna dobrobit i otpornost</b>	147,39	20,98	0,07	37 – 185	104 – 185	0,96
Samokontrola i promišljenost	33,13	6,905	<b>0,16*</b>	8 – 40	14 – 40	0,95
Uživanje u istraživanju	32,90	5,888	<b>0,12*</b>	8 – 40	13 – 40	0,95
Asertivnost	27,75	4,802	0,08	7 – 35	15 – 35	0,88
Uspostavljanje kontakta i socijalne vještine	23,98	4,980	<b>0,13*</b>	6 – 30	11 – 30	0,93
Emocionalna stabilnost i suočavanje sa stresom	28,91	6,09	0,09	8 – 40	13 – 40	0,90
<b>Roditeljsko ponašanje</b>	72,97	5,429	0,07	25 – 100	58 – 90	0,69
Toplina	15,20	0,885	<b>0,28*</b>	4 – 16	12 – 16	0,40
Autonomija	15,02	1,285	<b>0,31*</b>	4 – 16	11 – 16	0,70
Induktivno rezoniranje	17,40	1,891	<b>0,16*</b>	5 – 20	11 – 20	0,63
Popustljivost	6,54	1,712	<b>0,16*</b>	3 – 12	3 – 11	0,69
Kažnjavanje	10,49	2,446	<b>0,10*</b>	5 – 20	5 – 16	0,68
Intruzivnost	8,33	2,315	<b>0,11*</b>	4 – 16	4 – 15	0,65
Roditeljska podrška	47,60	3,344	<b>0,18*</b>	14 – 52	37 – 52	0,78
Restriktivna kontrola	18,87	3,959	<b>0,10*</b>	9 – 36	10 – 31	0,74

\*  $p < 0,05$ ; \*\*  $p < 0,01$ ; M = aritmetička sredina; SD = standardna devijacija;  $\alpha$  = Cronbach Alpha



Prije svega, ispitane su neke demografske karakteristike uzorka roditelja i djece koji su sudjelovali u istraživanju. Većina roditelja (89,4 %) bila je ženskog spola i visoke stručne spreme (57,7 %). Također, najviše roditelja pripadalo je dobnoj skupini od 30 do 40 godina (66,3 %), dok je najmanje roditelja (5,8 %) bilo mlađe od 30 godina. Također, više od polovice (62,5 %) djece dolazi iz obitelji s dvoje djece, dok je njih 26 % jedino dijete u obitelji. Nadalje, interes je bio usmjeren ka deskriptivnim pokazateljima te koeficijentima pouzdanosti skala.

Iz Tablice 1. vidljivo je da odgojitelji socio-emocionalnu dobrobit djece procjenjuju iznadprosječnom, kao i sve njezine sastavnice. Nadalje, prema dobivenim podacima na dimenziji *Roditeljskog ponašanja* može se vidjeti da roditelji procjenjuju *Toplinu*, *Autonomiju* te *Induktivno rezoniranje* koje pružaju djetetu, odnosno procjenjuju navedena ponašanja iznadprosječnima. S druge strane, ponašanja koja ukazuju na *Popustljivost*, *Kažnjavanje* i *Intruzivnost* procjenjuju ispodprosječnima kod sebe. Prema tome, procjenjuju da djeci pružaju iznadprosječnu podršku te ispodprosječnu restriktivnu kontrolu i popustljivost. Navedeno se moglo iščitati i iz grafičkih prikaza rezultata koji su ukazivali na asimetričnost istih subskala.

## Razlike u socio-emocionalnoj dobrobiti s obzirom na dob djece

Prvi problem predviđao je postojanje razlika u socio-emocionalnoj dobrobiti između djece različite dobi. U svrhu ispitivanja razlika u socio-emocionalnoj dobrobiti s obzirom na dob djece proveden je *Kruskal-Wallisov H test* čiji su rezultati prikazani u Tablici 2. U navedenom testiranju spojene su procjene skupina šestogodišnjaka i sedmogodišnjaka zbog malog broja procijenjene djece koja su imala sedam godina ( $N = 5$ ).

Iz navedenih je rezultata vidljivo da postoji statistički značajna razlika među ispitanim grupama na svakoj dimenziji *LJSEDOPD*-a, stoga je hipoteza 1 potvrđena. U svrhu preciznijeg utvrđivanja između kojih dobnih skupina postoji statistički značajna razlika provedeni su post-hoc *Mann-Whitney U* testovi.

Provedbom post-hoc testova utvrđeno je da postoje statistički značajne razlike između djece u dobi od 4 godine i djece u dobi od 5 godina na ukupnom rezultatu ( $U = 95$ ;  $p < 0,01$ ;  $r = 0,53$ ) te na svim dimenzijama *LJSEDOPD*-a (*Samokontrola i promišljenost*:  $U = 157,5$ ;  $p < 0,01$ ;  $r = 0,44$ ; *Uživanje u istraživanju*:  $U = 175,5$ ;  $p < 0,01$ ;  $r = 0,42$ ; *Asertivnost*:  $U = 217,5$ ;  $p < 0,05$ ;  $r = 0,33$ ; *Uspostavljanje kontakta i socijalne vještine*:  $U = 237$ ;  $p < 0,05$ ;  $r = 0,29$ ; *Emocionalna stabilnost i suočavanje sa stresom*:  $U = 195,5$ ;  $p < 0,05$ ;  $r = 0,32$ ). Također, utvrđeno je postojanje statistički značajne razlike između djece u dobi od četiri godine i djece u dobi od šest i sedam godina na ukupnom rezultatu ( $U = 115$ ;  $p < 0,01$ ;  $r = 0,50$ ) te na svim dimenzijama

**Tablica 2.** Usporedba rezultata na Ljestvici socio-emocionalne dobrobiti i otpornosti predškolske djece i njezinim subtestovima s obzirom na dob (Kruskal-Wallisov  $H$  test)

Varijabla	Dob	N	M	SD	C	$H$	$P$
Socio-emocionalna dobrobit i psihološka otpornost	1	16	126,69	18,607	125	<b>16,820*</b>	0,00
	2	36	152,14	18,155	154		
	3	40	151,4	19,613	152,5		
Samokontrola i promišljenost	1	16	26,71	6,953	29	<b>16,810*</b>	0,00
	2	36	33,67	6,806	36		
	3	40	35,17	5,428	36,5		
Uživanje u istraživanju	1	16	29,61	4,578	30	<b>11,930*</b>	0,00
	2	36	34,63	6,339	37		
	3	40	32,62	5,369	32		
Asertivnost	1	16	24,28	4,980	25,5	<b>9,583*</b>	0,01
	2	36	28,24	4,732	28		
	3	40	28,74	4,204	28		
Uspostavljanje kontakta i socijalne vještine	1	16	20,61	4,852	22	<b>9,373*</b>	0,01
	2	36	24,00	4,904	24		
	3	40	25,37	4,515	26		
Emocionalna stabilnost i suočavanje sa stresom	1	16	25,29	5,440	25	<b>8,695*</b>	0,01
	2	36	29,38	5,865	30		
	3	40	29,98	6,141	31,5		

Dob: 1 = 4 godine, 2 = 5 godina, 3 = 6 i 7 godina; N = broj djece; M = aritmetička sredina; SD = standardna devijacija; C = medijan;  $H$  = Kruskal-Wallisov test; \*  $p < 0,05$

*LJSEDOPD-a (Samokontrola i promišljenost:  $U = 103$ ;  $p < 0,01$ ;  $r = 0,56$ ; Uživanje u istraživanju:  $U = 250,5$ ;  $p < 0,05$ ;  $r = 0,27$ ; Asertivnost:  $U = 194$ ;  $p < 0,01$ ;  $r = 0,39$ ; Uspostavljanje kontakta i socijalne vještine:  $U = 187$ ;  $p < 0,01$ ;  $r = 0,41$ ; Emocionalna stabilnost i suočavanje sa stresom:  $U = 189$ ;  $p < 0,05$ ;  $r = 0,35$ ). Istražena je i značajnost razlike između djece u dobi od pet godina te djece u dobi od šest i sedam godina. U navedenom testiranju utvrđena je statistički značajna razlika jedino kod dimenzije *Uživanje u istraživanju* ( $U = 645$ ;  $p < 0,05$ ;  $r = 0,22$ ).*

Prema uvidima u vrijednosti medijana između ovih grupa, može se utvrditi da odgojitelji dimenzije socio-emocionalne dobrobiti procjenjuju statistički značajno višima kod djece u dobi od pet, šest i sedam godina s obzirom na djecu od četiri

godine. Prema tome, iz rezultata se može vidjeti da su navedene kompetencije procijenjene bolje razvijenima kod starije djece. Međutim, jedna dimenzija pokazuje drugačiji trend. Naime, kod dimenzije *Uživanje u istraživanju* procjenjuje se rast vrijednosti između četvrte i pete godine, a zatim statistički značajno opadanje između pete i šeste/sedme godine.

## Razlike u socio-emocionalnoj dobrobiti djece s obzirom na aspekte roditeljskog ponašanja

U svrhu ispitivanja drugog problema, odnosno razlika u socio-emocionalnoj dobrobiti djece s obzirom na dimenzije roditeljskog ponašanja, provedena su tri zasebna testa. Kako bi se ispitalo postoji li razlika u socio-emocionalnoj dobrobiti djece s obzirom na samoprocijenjenu *Roditeljsku podršku* proveden je *Mann-Whitney U* test. Testom su uspoređeni roditelji koji iskazuju nisku podršku i oni koji iskazuju visoku podršku svome djetetu. Rezultati navedene analize prikazani su u Tablici 3.

**Tablica 3.** Usporedba rezultata na LJSEDOPD i njezinim subtestovima s obzirom na dimenziju Roditeljska podrška (Mann-Whitney U test)

Varijabla	Podrška	N	C	U	z	P																																														
Socio-emocionalna dobrobit i otpornost	Niska	48	<b>145,5</b>	<b>782,50*</b>	-1,984	0,04																																														
	Visoka	43	<b>153,0</b>				Samokontrola i promišljenost	Niska	50	35,0	1215,0	-0,410	0,68	Visoka	51	36,0	Uživanje u istraživanju	Niska	50	32,0	1057,50	-1,334	0,18	Visoka	50	35,0	Asertivnost	Niska	50	27,0	1092,50	-1,243	0,21	Visoka	51	28,0	Uspostavljanje kontakta i socijalne vještine	Niska	50	24,0	1115,0	-1,247	0,21	Visoka	52	25,5	Emocionalna stabilnost i suočavanje sa stresom	Niska	48	29,5	991,50	-1,018
Samokontrola i promišljenost	Niska	50	35,0	1215,0	-0,410	0,68																																														
	Visoka	51	36,0				Uživanje u istraživanju	Niska	50	32,0	1057,50	-1,334	0,18	Visoka	50	35,0	Asertivnost	Niska	50	27,0	1092,50	-1,243	0,21	Visoka	51	28,0	Uspostavljanje kontakta i socijalne vještine	Niska	50	24,0	1115,0	-1,247	0,21	Visoka	52	25,5	Emocionalna stabilnost i suočavanje sa stresom	Niska	48	29,5	991,50	-1,018	0,31	Visoka	47	30,0						
Uživanje u istraživanju	Niska	50	32,0	1057,50	-1,334	0,18																																														
	Visoka	50	35,0				Asertivnost	Niska	50	27,0	1092,50	-1,243	0,21	Visoka	51	28,0	Uspostavljanje kontakta i socijalne vještine	Niska	50	24,0	1115,0	-1,247	0,21	Visoka	52	25,5	Emocionalna stabilnost i suočavanje sa stresom	Niska	48	29,5	991,50	-1,018	0,31	Visoka	47	30,0																
Asertivnost	Niska	50	27,0	1092,50	-1,243	0,21																																														
	Visoka	51	28,0				Uspostavljanje kontakta i socijalne vještine	Niska	50	24,0	1115,0	-1,247	0,21	Visoka	52	25,5	Emocionalna stabilnost i suočavanje sa stresom	Niska	48	29,5	991,50	-1,018	0,31	Visoka	47	30,0																										
Uspostavljanje kontakta i socijalne vještine	Niska	50	24,0	1115,0	-1,247	0,21																																														
	Visoka	52	25,5				Emocionalna stabilnost i suočavanje sa stresom	Niska	48	29,5	991,50	-1,018	0,31	Visoka	47	30,0																																				
Emocionalna stabilnost i suočavanje sa stresom	Niska	48	29,5	991,50	-1,018	0,31																																														
	Visoka	47	30,0																																																	

N = broj djece; C = medijan; U = Mann-Whitney test; z = z vrijednost; \* p < 0,05

Navedeni rezultati upućuju na postojanje statistički značajne razlike u socio-emocionalnoj dobrobiti djece roditelja koji pružaju visoku podršku i onih koji pružaju nisku podršku, a što je i navedeno u hipotezi 2a, no samo za ukupni rezultat na *LJSEDOPD*. U ovoj analizi dobivena je veličina učinka za statistički značajnu

**Tablica 4.** Usporedba rezultata na LJSEDOPD i njezinim subtestovima s obzirom na dimenziju Restriktivna kontrola (Mann-Whitney *U* test)

Varijabla	Kontrola	N	C	<i>U</i>	<i>z</i>	<i>p</i>
Socio - emocionalna dobrobit i otpornost	Niska	43	150	1015,5	-0,131	0,89
	Visoka	48	151,5			
Samokontrola i promišljenost	Niska	46	36	1100,0	-1,132	0,26
	Visoka	55	34			
Uživanje u istraživanju	Niska	46	32	1237,5	-0,031	0,98
	Visoka	54	32,5			
Asertivnost	Niska	45	27	1247,5	-0,086	0,93
	Visoka	56	28			
Uspostavljanje kontakta i socijalne vještine	Niska	46	24.5	1218.5	-.470	.64
	Visoka	56	24			
Emocionalna stabilnost i suočavanje sa stresom	Niska	43	31	919.5	-1.487	.14
	Visoka	52	28			

N=broj djece; C=medijan; *U* = Mann-Whitney test; *z* = *z* vrijednost

razliku u iznosu od  $r = 0,21$ , što prema Cohenovom kriteriju (1988) predstavlja malu veličinu učinka. Ipak se može zaključiti da je dobrobit djece koja imaju visoku podršku roditelja, veća od dobrobiti djece koja imaju nisku podršku roditelja.

Nadalje, u svrhu ispitivanja postojanja razlike u socio-emocionalnoj dobrobiti djece s obzirom na samoprocijenjenu *Restriktivnu kontrolu* roditelja proveden je *Mann-Whitney U* test. Testom su uspoređeni roditelji koji iskazuju nisku restriktivnu kontrolu i oni koji iskazuju visoku restriktivnu kontrolu u odnosu prema svome djetetu. Rezultati navedene analize prikazani su u Tablici 4.

Iz rezultata je vidljivo da ne postoji statistički značajna razlika u socio-emocionalnoj dobrobiti djece čiji roditelji pokazuju nisku restriktivnu kontrolu i one djece čiji roditelji pokazuju visoku restriktivnu kontrolu. Dakle, hipoteza 2b nije potvrđena.

Naposljetku, kako bi se ispitalo postoji li razlika u socio-emocionalnoj dobrobiti djece s obzirom na samoprocijenjenu *Popustljivost* proveden je *Mann-Whitney U* test. Testom su uspoređeni roditelji koji iskazuju nisku popustljivost i oni koji iskazuju visoku popustljivost u odnosu s djetetom. Rezultati navedene analize prikazani su u Tablici 5.

**Tablica 5.** Usporedba rezultata na LJSEDOPD i njezinim subtestovima s obzirom na dimenziju Popustljivost (Mann-Whitney  $U$  test)

Varijabla	Popustljivost	N	C	$U$	$z$	$p$
Socio-emocionalna dobrobit i otpornost	Niska	42	153,5	945,5	-0,819	0,41
	Visoka	50	146			
Samokontrola i promišljenost	Niska	46	36	1183,5	-0,707	0,45
	Visoka	56	35			
Uživanje u istraživanju	Niska	45	35	1027,5	-1,597	0,11
	Visoka	56	31,5			
Asertivnost	Niska	47	28	1150,0	-0,959	0,34
	Visoka	55	27			
Uspostavljanje kontakta i socijalne vještine	Niska	48	26	1163,0	-1,045	0,29
	Visoka	55	24			
Emocionalna stabilnost i suočavanje sa stresom	Niska	44	30	1055,5	-0,652	0,51
	Visoka	52	30			

N = broj djece; C = medijan;  $U$  = Mann-Whitney test;  $z$  =  $z$  vrijednost

Kao i u prethodnoj analizi, i iz potonjih rezultata može se vidjeti da ne postoji statistički značajna razlika u socio-emocionalnoj dobrobiti djece čiji roditelji pokazuju nisku popustljivost i one djece čiji roditelji pokazuju visoku popustljivost. Dakle, hipoteza 2c nije potvrđena.

Povezanost aspekata roditeljskog ponašanja i pokazatelja socio-emocionalne dobrobiti djece predškolske dobi

Treći problem bio je ispitati povezanost aspekata roditeljskog ponašanja i pokazatelja socio-emocionalne dobrobiti djece predškolske dobi. U svrhu ispitivanja trećeg problema provedena je korelacijska analiza koristeći Spearmanov koeficijent korelacije ( $r_s$ ). Rezultati provedene analize prikazani su u Tablici 6.

Iz Tablice 6. može se vidjeti da je hipoteza 3 djelomično potvrđena. Naime, utvrđena je statistički značajna pozitivna povezanost *Autonomije* s ukupnim rezultatom na LJSEDOPD-u ( $r_s = 0,25$ ;  $p < 0,05$ ) te s komponentama *Samokontrole i promišljenosti* ( $r_s = 0,21$ ;  $p < 0,05$ ) te *Emocionalnom stabilnosti i suočavanjem sa stresom* ( $r_s = 0,23$ ;  $p < 0,05$ ), dok *Toplina* i *Induktivno rezoniranje* nisu pokazali statistički značajnu povezanost ni s jednom komponentom socio-emocionalne dobrobiti i otpornosti. Međutim, kompozitni rezultat navedena tri aspekta roditeljskog ponašanja, koji zapravo predstavlja dimenziju *Roditeljske podrške*, bio je statistički značajno i

**Tablica 6.** Matrica povezanosti za dob, spol, LJSEODPD i Upitnika roditeljskog ponašanja

Varijabla	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1 Dob djeteta	-															
2 Spol djeteta	-0,02	-														
3 Socio-emocionalna dobrobit i psihološka otpornost	0,29**	0,02	-													
4 Samokontrola i promišljenost	0,29**	0,14	0,65**	-												
5 Uživanje u istraživanju	0,03	-0,07	0,83**	0,39**	-											
6 Aserktivnost	0,26*	-0,04	0,75**	0,20	0,70**	-										
7 Uspostavljanje kontakta i socijalne vještine	0,29**	-0,06	0,81**	0,31**	0,63**	0,71**	-									
8 Emocionalna stabilnost i suočavanje sa stresom	0,24*	0,10	0,80**	0,50**	0,55**	0,49**	0,50**	-								
9 Roditeljska podrška	0,14	0,04	0,23*	0,15	0,21	0,21*	0,15	0,16	-							
10 Restriktivna kontrola	-0,06	-0,01	-0,05	-0,15	0,01	0,02	-0,00	-0,14	-0,14	-						
11 Toplina	0,07	0,00	0,16	0,07	0,16	0,19	0,10	0,12	0,69**	-0,07	-					
12 Autonomija	0,16	0,12	0,25*	0,21*	0,20	0,18	0,17	0,23*	0,80**	-0,26*	0,47**	-				
13 Induktivno rezoniranje	0,09	-0,00	0,15	0,07	0,16	0,16	0,09	0,08	0,86**	-0,04	0,39**	0,50**	-			
14 Popustljivost	0,02	0,19	-0,13	-0,09	-0,19	-0,14	-0,14	-0,01	-0,17	0,31**	-0,03	-0,16	-0,16	-		
15 Kažnjavanje	-0,05	-0,03	-0,10	-0,15	-0,07	-0,09	-0,08	-0,08	-0,23*	0,82**	-0,18	-0,21*	-0,15	0,23*	-	
16 Intruzivnost	-0,04	0,06	0,06	-0,07	0,11	0,19	0,11	-0,12	0,04	0,80**	0,07	-0,19	0,12	0,28**	0,35**	-

\* p &lt; 0,05; \*\* p &lt; 0,01

pozitivno povezan s ukupnim rezultatom na *LJSEDOPD*-u ( $r_s = 0,23$ ;  $p < 0,05$ ) te s komponentom *Asertivnost* ( $r_s = 0,21$ ;  $p < 0,05$ ).

Nadalje, iako nisu bile naznačene u hipotezama, važno je istaknuti još neke korelacije koje su se kroz ovu analizu pokazale statistički značajnima. Utvrđena je statistički značajna pozitivna povezanost dobi i gotovo svih komponenti socio-emocionalne dobrobiti (osim *Uživanja u istraživanju*). Najveću pozitivnu korelaciju s dobi pokazale su komponente *Samokontrola i promišljenost* ( $r_s = 0,29$ ;  $p < 0,01$ ) te *Uspostavljanje kontakata i socijalne vještine* ( $r_s = 0,29$ ;  $p < 0,01$ ). Što se tiče međusobne povezanosti aspekata roditeljskog ponašanja, aspekt *Kažnjavanje* bio je statistički značajno negativno povezan s *Roditeljskom podrškom* ( $r_s = -0,23$ ;  $p < 0,05$ ) i s *Autonomijom* ( $r_s = -0,21$ ;  $p < 0,05$ ), dok je dimenzija *Restriktivna kontrola* bila statistički značajno negativno povezana s *Autonomijom* ( $r_s = -0,26$ ;  $p < 0,05$ ). Zanimljiv nalaz je i statistički značajna pozitivna povezanost *Popustljivosti* s *Kažnjavanjem* ( $r_s = 0,23$ ;  $p < 0,05$ ) i *Intruzivnošću* ( $r_s = 0,28$ ;  $p < 0,01$ ). I na kraju, svi aspekti koji se ubrajaju u dimenziju *Roditeljske podrške* bili su međusobno statistički značajno pozitivno povezani, s najjačom povezanosti između aspekata *Autonomije* i *Induktivnog rezoniranja* ( $r_s = 0,50$ ;  $p < 0,01$ ). Također, dva aspekta unutar dimenzije *Restriktivne kontrole* bila su statistički značajno pozitivno povezana ( $r_s = 0,35$ ;  $p < 0,01$ ).

## Rasprava

Poticanje i razvoj socio-emocionalnih kompetencija i dobrobiti predškolske djece jedan je od najvažnijih zadataka predškolskih ustanova, ali i primarnih skrbnika koji imaju najveći utjecaj na djecu. Upravo zbog činjenice da se najveći dio interakcija koje djeca ostvaruju odvija u kontekstu obitelji važno je unutar njih utvrditi neke čimbenike koji doprinose razvoju veće dobrobiti djece, a samim time i brojnim pozitivnim posljedicama koje se mogu javiti kasnije. U tu svrhu provedeno je i ovo istraživanje, a u daljnjem su tekstu razmotreni dobiveni rezultati te je ukazano na ograničenja i doprinose.

### Razlike u socio-emocionalnoj dobrobiti s obzirom na dob djece

Prvi problem odnosio se na utvrđivanje dobnih razlika u emocionalnoj dobrobiti predškolske djece. Na temelju istraživanja Tatalović Vorkapić i Lončarić (2014) provedenog na predškolskoj djeci u hrvatskim vrtićima, kao i u drugim sličnim istraživanjima (Mayr i Ulich, 2009) pretpostavljeno je postojanje značajne razlike u razvijenosti dimenzija socio-emocionalne dobrobiti s obzirom na dob djece.



U ovom istraživanju, očekivana pretpostavka je potvrđena s obzirom na to da su pronađene statistički značajne razlike između mlađe i starije djece u svim ispitanim komponentama. Pri tome je utvrđeno da su se sve dimenzije socio-emocionalne dobrobiti i otpornosti, osim *Uživanja u istraživanju*, procjenjivale bolje razvijenima kod starije djece. Taj rezultat je očekivan uzevši u obzir to da djeca tijekom razvoja usvajaju i nadograđuju socio-emocionalne kompetencije. Osim toga, i analiza korelacija između navedenih varijabli pokazala je pozitivnu povezanost svih dimenzija *LJSEDPD*-a s dobi što je također razvojno očekivano, osim dimenzije *Uživanja u istraživanju* kod koje nije pronađena statistički značajna povezanost s dobi. Iako se očekivalo da će djeca s porastom dobi pokazivati veći užitak u istraživanju okoline, analiza je pokazala da ta varijabla pokazuje trend rasta između četvrte i pete godine života, a zatim nakon pete doživljava statistički značajan pad. Ukoliko znamo da *Uživanje u istraživanju* karakterizira motivacija za istraživanjem i isprobavanjem novih stvari, često postavljanje pitanja i izražena znatiželja, optimizam i pozitivan stav pri isprobavanju nečeg novog (Mayr i Ulich, 2009), utoliko se može tvrditi da ona uvelike utječe na učenje kod djece, stoga je važno sagledati moguće razloge za njezino smanjenje u kasnijoj predškolskoj dobi.

Mogući razlog trenda pada ove osobine kod djece u dobi od šest i sedam godina može biti uvođenje više strukturiranih aktivnosti u svakodnevnom radu u vidu priprema za školu. Ovdje se može povući paralela s istraživanjima u kojima je utvrđeno da znatiželja, koja je čvrsto povezana s uživanjem u istraživanju, opada kod mlađe osnovnoškolske djece (Engel, 2009). Također, Tizard i Huges (1984) u svojem su istraživanju na predškolskoj djeci utvrdili pad u količini pitanja koja su postavljali, od prosječno 26 po satu u ranijoj dobi do 2 po satu u kasnijoj predškolskoj dobi. Također, Lindfors (2008) pokazuje da proporcija pitanja kojima iskazuju znatiželju opada za polovicu kod djece na prijelazu iz vrtića u osnovnu školu. S obzirom na to da se u tom razdoblju naglasak stavlja na intenzivniju pripremu za školu, moguće je da češće oslanjanje na strukturirane aktivnosti, poput vježbi na radnim listićima pomoću kojih se djeca nastoje naučiti onome što se ispituje standardiziranim testovima u školama, utječe na manji broj istraživačkih aktivnosti koje potiču djecu na samostalno iniciranje, promišljanje i postavljanje pitanja. Navedeno, uz implicitne stavove o tome što se očekuje od njih, može dovesti do pada u uživanju u istraživanju. Prema tome, moguće je da se kroz usmjerenost na svladavanje akademskih ciljeva i slijeđenje unaprijed postavljenih scenarija i rutina u svrhu njihova postizanja zanemaruje prirodna znatiželja djece te dobi. U tome veliku ulogu imaju odrasli, odgojitelji i roditelji, s obzirom na to da je dječji nagon za istraživanjem i postavljanjem pitanja podložan suptilnim znakovima odraslih o tome što je prikladno u nekoj situaciji (Engel, 2011). Dakle, odgojitelji i roditelji, osobe koje imaju najveću ulogu

pri organizaciji okoline kod djece vrtićke dobi, imaju i ključnu ulogu u promicanju ili ometanju njihove znatiželje i istraživačkog ponašanja.

Međutim, navedeni rezultati mogli su nastati zbog metodoloških ograničenja istraživanja, točnije, malog broja sudionika u svakoj dobnoj skupini. Stoga bi iste trebalo provjeriti na većem broju sudionika u svrhu dobivanja podataka koji bi bili adekvatni za generalizaciju.

## Razlike u socio-emocionalnoj dobrobiti djece s obzirom na aspekte roditeljskog ponašanja

Roditelji su najčešće najistaknutiji modeli ponašanja svojoj djeci, a njihovo ponašanje i odgojne strategije utječu na razvoj različitih karakteristika kod djece. Poruke koje roditelji upućuju djeci kroz svoje ponašanje utječu na stvaranje slike o sebi, drugima i svijetu oko sebe (Janković i Lakija, 2011). Stoga se kroz drugi problem nastojalo pomnije ispitati kako *Roditeljska podrška*, *Restriktivna kontrola* i *Popustljivost* utječu na dimenzije socio-emocionalne dobrobiti djece. Analizom podataka utvrđeno je da postoji statistički značajna razlika u ukupnoj socio-emocionalnoj dobrobiti djece u odnosu na količinu roditeljske podrške. Pokazalo se da djeca roditelja koji tijekom odgoja pokazuju više razine *Topline*, *Autonomije* i *Induktivnog rezoniranja* pokazuju i više razine dobrobiti od djece roditelja koji tijekom odgoja pokazuju niže razine istih varijabli. Takvi rezultati nisu potvrđeni za pojedinačne dimenzije *LJSEDOPD*-a.

Pretpostavka da će socio-emocionalna dobrobit djece biti viša što im roditelji pružaju više podrške u razvoju utemeljena je u brojnim istraživanjima u kojima se podržavajuća okolina, u kojoj se djeca osjećaju sigurno i prihvaćeno, pokazala prediktorom brojnih pozitivnih ishoda kod djece (Vasquez i sur., 2016; Bhide i sur., 2019). Adekvatno ponašanje roditelja stvara okolinu niskog rizika za razvoj koji djetetu omogućavaju napredak unatoč izazovima i teškoćama koje se mogu pojaviti izvan obiteljskog konteksta (Mackay, 2003). Ponašanja roditelja koja doprinose tome svakako su toplina i prihvaćanje djeteta, poštivanje njegovog izbora i autonomije te discipliniranje uz korištenje jasnih argumenata.

Roditeljska toplina i briga temelj je za razvoj sigurne privrženosti u ranom djetinjstvu, a time i brojnih pozitivnih karakteristika u kasnijem djetinjstvu (Ali i sur., 2018). Podrška autonomiji podrazumijeva da će do boljih ishoda doći onda kada roditelji s djecom pokazuju interakciju koja ne ugrožava njihove slobode izražavanja i intrinzičnu motivaciju (Deci i Ryan, 1985; Grolnick i Slowiaczek, 1994). Nadalje, induktivno rezoniranje podrazumijeva discipliniranje koje naglašava posljedice djetetova ponašanja na druge. U tom slučaju djeca iskazuju poslušnost zbog brige za druge, umjesto zbog straha od kazne. Rezoniranje i davanje objašnjenja može

pomoći djeci u razumijevanju uzročnih veza između ponašanja i njegovih posljedica. U isto vrijeme djeca shvaćaju da ih roditelji ne odbacuju nego da kritiziraju njihovo nepoželjno ponašanje (Hoffman, 1983). Sve tri karakteristike vrlo su bitne za razvoj i podržavanje dobrobiti djeteta jer pokazivanje samo jednog od navedenih vjerojatno neće dovesti do adekvatnih ishoda. Bitno je istaknuti da roditelji djece koja se uspješno prilagođavaju izazovima djetinjstva pokazuju ljubav, poštivanje dječjih mogućnosti, autonomije u skladu s njihovim godinama te jasna očekivanja i ograničenja (Cowen i sur., 1996). Prema tome, visoka roditeljska podrška dovodi do razvoja brojnih pozitivnih karakteristika i osobina kod djeteta koje promiču njegovu cjelokupnu dobrobit, što je utvrđeno i ovim istraživanjem.

Analiza dimenzija *LJSEDPD*-a s obzirom na *Restriktivnu kontrolu* roditelja pokazala je da nema statistički značajne razlike u socio-emocionalnoj dobrobiti djece čiji su roditelji visoko na aspektima *Intruzivnosti* i *Kažnjavanja* od onih čiji roditelji pokazuju niske razine navedenih aspekata ponašanja. Ovaj nalaz nije u skladu s prethodnim istraživanjima prema kojima su strogo kažnjavanje, manjak psihološke podrške i prijetnje osjećaju autonomije djeteta istaknute kao univerzalno štetna roditeljska ponašanja (Grusec, 2011). Tako, primjerice fizičko kažnjavanje, vikanje, izražavanje razočaranja djetetom i posramljivanje često dovode do agresivnog ponašanja djece ili internaliziranih problema (Lansford i sur., 2010; Grusec i sur., 2017). Moguća objašnjenja dobivenih rezultata mogu uključivati neke karakteristike djece za koje se pokazalo da utječu na reakcije na negativno discipliniranje, primjerice temperament i dob.

Naime, djeca nisu pasivni primatelji okolinskih utjecaja, uključujući i ponašanja roditelja, ona aktivno pridaju značenja ponašanjima roditelja. Također, djeca se međusobno razlikuju po tome kako se nose s ponašanjima svojih roditelja koja mogu biti ugrožavajuća za njih (Skinner i Edge, 2002; Soenens i sur., 2017). Primjerice, neka djeca na kontrolirajuća ponašanja roditelja mogu odgovoriti na konstruktivan način (pregovaranjem ili poticanjem pronalaženja kompromisa između svojih i ciljeva roditelja), dok druga djeca odgovaraju prkosno ili pasivnim pokoravanjem što ne pridonosi zadovoljenju njihovih važnih potreba. Takve individualne karakteristike i temperament djeteta uvelike mogu utjecati na to hoće li njihovoj dobrobiti naštetiti negativni roditeljski postupci. Nadalje, nekoliko je istraživanja pokazalo da predškolska djeca pozitivnije procjenjuju fizičko kažnjavanje od starije djece te da ne prave razliku između takvog oblika discipliniranja i rezoniranja (Helwig i sur., 2014; Padilla-Walker i Carlo, 2004). Autori to objašnjavaju usmjerenošću mlađe djece na trenutačnu poslušnost te njihovo nerazumijevanje dugoročnih pozitivnih i negativnih učinaka različitih postupaka.

Na kraju, analiza dimenzija *LJSEDOPD*-a s obzirom na dimenziju *Popustljivost* pokazala je da nema statistički značajne razlike u socio-emocionalnoj dobrobiti djece čiji su roditelji visoko popustljivi od onih koji pokazuju nisku popustljivost. Navedeno nije u skladu s istraživanjima prema kojima odsutnost bihevioralne kontrole u obliku nepostojanja granica i jasnih pravila ponašanja te razvojno adekvatnih zahtjeva koji se postavljaju pred dijete može biti povezano s negativnim ishodima (Jose Rodrigo i sur., 2013). Zbog nemogućnosti razlikovanja potreba djeteta od njegovih želja često se udovoljava svim njegovim zahtjevima što kod djeteta može dovesti do nezadovoljstva, čestih frustracija, nedostatka emocionalne stabilnosti i nerazvijenih strategija samoregulacije ponašanja (Shaw i Wood, 2009). Međutim, rezultati istraživanja u ovom području nisu jednoznačni te često na njih utječu različiti faktori. Primjerice, potrebno je razlučiti roditelje koji su popustljivi zbog nekih nepovoljnih uvjeta (npr. nedostatak vremena, energije, motivacije, emocionalne teškoće), koji mogu narušiti njihovu sposobnost primjene bihevioralne kontrole, od roditelja koji se svjesno odluče za takvu strategiju jer smatraju da ona utječe na povećanje dobrobiti djeteta. Tako Kramer (2012) navodi da bi razine uključenosti i topline koju iskazuju roditelji mogli biti dobar moderator tog odnosa. Naime, topli roditelji koji su visoko uključeni u život svoga djeteta vjeruju da će niska kontrola pozitivno doprinijeti razvoju djeteta. Također, Bolkan i sur. (2010) na istraživanju s adolescentima pokazuju da roditeljska popustljivost ne mora nužno biti povezana s nepoželjnim razvojnim ishodima – ona je uvelike podložna njihovim osobinama i vrijednostima, stoga će kod neke djece takva roditeljska ponašanja biti pozitivno prihvaćena.

Prema svemu navedenom, potrebno je istaknuti da je roditeljstvo očigledno složen i neprekidan dinamičan proces te proučavanje takvog procesa preko jednog ili dvaju roditeljska faktora može biti pojednostavljeno i izostaviti brojne roditeljske prakse koje se događaju u interakcijama s drugim varijablama koje odlikuju roditeljstvo (Dwalry, 2013).

## **Povezanost aspekata roditeljskog ponašanja i pokazatelja socio-emocionalne dobrobiti djece predškolske dobi**

Treći problem bavio se ispitivanjem povezanosti nekih aspekata roditeljskog ponašanja i pokazatelja dobrobiti djece predškolske dobi. Prvenstveno se nastojalo provjeriti hoće li *Toplina*, *Autonomija* i *Induktivno rezoniranje* biti pozitivno povezani s pokazateljima dobrobiti. Od navedenih, korelacijskom analizom utvrđena je jedino statistički značajna pozitivna povezanost *Autonomije* s ukupnim rezultatom i s varijablama *Samokontrola* i *promišljenost* te *Emocionalna stabilnost* i *suočavanje sa stresom*. Može se zaključiti da je podrška autonomiji djeteta aspekt roditeljskog ponašanja koji najviše pridonosi razvoju dobrobiti.

Autonomija je jedna od triju ključnih psiholoških potreba prema Teoriji samoodređenja, uz kompetenciju i povezanost (Deci i sur., 2013). Ona se odnosi na potrebu djelovanja vlastitom voljom i u skladu s osobnim vrijednostima (Emery i sur., 2016). Brojni su autori naglašavali važnost autonomije za dječji razvoj (Smetana i Asquith, 1994). Podrška autonomiji ključna je za dobrobit djeteta, vještine regulacije emocija te adaptivan socijalni i kognitivni razvoj (Bernier i sur., 2010; Grolnick i sur., 1991). Podrška autonomiji implicira aktivnu podršku dječjih težnji za iniciranjem ponašanja i aktivnosti koje su u interesu za dijete. Potrebno je naglasiti da podrška autonomiji sama za sebe nije učinkovita. Bitni su i struktura i uključenost u aktivnosti s djecom što zajednički doprinosi jačanju sposobnosti djeteta za samoregulacijom i učinkovitim funkcioniranjem u socijalnom kontekstu (Ryan i sur., 2006).

Posebno je važan odnos podrške autonomiji i roditeljske topline, koje su se i u ovom istraživanju pokazale visoko međusobno povezanima. Naime, dijete se osjeća sigurno i povezano s drugima u onoj mjeri u kojoj postoji otvorenost i prihvaćanje djeteta takvog kakvo je jer će u tom slučaju biti osnaženo za samostalno istraživanje okoline, a samim time i razvoj autonomije. Toplina, brižnost i pokazivanje interesa za dijete dovodi do toga da je dijete spremno i voljno prihvatiti strukturu važnu za njega. Suprotno tome, ako se stalno nastoji kontrolirati ponašanje djeteta ono će biti površno, nesigurno i ovisno (Ryan i sur., 2006).

Iako u ovom slučaju nisu pokazale povezanost s dobrobiti djece, ne može se tvrditi da aspekti *Toplina* i *Induktivno rezoniranje* nisu važni za nju. Iz istraživanja važnosti podrške autonomiji za razvoj djeteta proizašli su neki važni zaključci. Primjerice, Ryan i sur. (2006) navode da se ona sastoji od tri kontekstualna faktora: pružanja smislenog obrazloženja tako da pojedinac razumije osobnu važnost aktivnosti, uvažavanja osjećaja pojedinca tako da osjeća kako ga netko razumije te interpersonalni stil koji naglašava mogućnost izbora i minimalizira kontrolirajuće ponašanje. Iz ovog se može iščitati da je za pružanje adekvatne podrške autonomiji djeteta potrebno i pružanje topline i jasnih argumenata pri discipliniranju, što zapravo predstavlja induktivno rezoniranje. Stoga, postoji vjerojatnost da se zbog mogućeg djelomičnog prožimanja ovih varijabli nije utvrdila zasebna povezanost *Topline* i *Induktivnog rezoniranja* s dobrobiti. Tome pridonosi i činjenica da je kompozitni rezultat svih triju varijabli koje čine roditeljsku podršku bio statistički značajno pozitivno povezan s ukupnom dobrobiti djece, kao i visoka međusobna povezanost ovih triju varijabli. Osim toga, istraživanja su pokazala da, iako predškolska djeca shvaćaju način discipliniranja kroz rezoniranje, takvi postupci su učinkovitiji kod osnovnoškolske djece i adolescenata zbog toga što ih shvaćaju kao pravedne i prikladne kao i zato što se porastom dobi povećava usmjerenost na druge i prosocijalno ponašanje (Padilla-Walker i Carlo, 2004).

## Ograničenja i praktične implikacije istraživanja

Unatoč važnim spoznajama, ovo istraživanje ima neke nedostatke. Jedan od nedostataka je uključivanje samoprocjena ponašanja roditelja. Naime, iako se u sličnim istraživanjima često koriste upitnici koji zahtijevaju samoprocjenu vlastitog ponašanja, u ovom slučaju oni su mogli dovesti do iskrivljavanja podataka. Davanje socijalno poželjnih odgovora moglo je biti prisutno kod mnogo roditelja, posebno zato što se zbog spajanja roditeljskih upitnika s odgojiteljskim procjenama djece nije mogla jamčiti potpuna anonimnost. Nijedan roditelj ne želi da se njegov način odgoja prikaže kao neadekvatan te su vjerojatno i distribucije podataka bile pomaknute prema pozitivnim vrijednostima kod adekvatnih ponašanja te prema negativnima kod onih neadekvatnih.

Nadalje, jedan je od nedostataka i korištenje samoprocjena ponašanja samo jednog roditelja, prvenstveno majki. Naime, dva roditelja često mogu imati stilove roditeljstva i odgojne postupke koji se međusobno razlikuju, što također može imati utjecaja na dobrobit i otpornost djeteta. Također, nisu uključene osobine roditelja i kvaliteta veze između roditelja i djeteta kao važne dimenzije roditeljskog utjecaja. Zato bi u budućim istraživanjima bilo važno uzeti u obzir procjene obaju roditelja i njihovu interakciju ili eventualno provjeriti utjecaj međusobne usklađenosti u odgojnim stilovima.

Unatoč uočenim nedostacima, ovo je istraživanje dovelo do spoznaja koje mogu biti korisne za poboljšavanje rada s predškolskom djecom. Rezultati su važni i za kontekst rada s roditeljima, a sve u cilju jačanja socio-emocionalne dobrobiti i otpornosti njihove djece. U svemu navedenom važno je isticati da se samo uključivanjem svih osoba koje su relevantne za dijete kroz uspostavljanje partnerstva vrtića i obitelji, kontinuiranu suradnju i komunikaciju između roditelja i odgojitelja, mogu uspostaviti i održati pozitivne prakse koje dovode do optimalnog razvoja djeteta.



## Zaključak

U radu se nastojao detaljnije opisati odnos pokazatelja socio-emocionalne dobrobiti i nekih aspekata roditeljskog ponašanja. Rezultati pokazuju da je visoka roditeljska podrška, odnosno iskazivanje topline, podrške autonomiji i discipliniranje putem induktivnog rezoniranja, važna za razvoj dobrobiti djeteta. Pri tome je pokazano da, od navedenih, najvišu povezanost s dobrobiti ima roditeljsko podupiranje autonomije djeteta. S obzirom na to da pri pružanju podrške autonomiji roditelji često moraju biti topli i koristiti discipliniranje temeljeno na objašnjavanju, ne smiju se zanemariti ni ova dva aspekta roditeljskog ponašanja. Navedeni rezultati ukazuju na važnost osvještavanja djelovanja roditeljskih ponašanja na optimalan razvoj socio-emocionalnih karakteristika djece te njihovu adekvatnu primjenu. Važna spoznaja je i uočavanje tendencije pada uživanja u istraživanju kod djece s porastom dobi, što ukazuje na potrebu promjene dosadašnjih praksi u godini prije polaska u školu. Stoga je potrebno, kroz edukaciju i savjetovanje, osnažiti odgojitelje i roditelje u zajedničkom radu na jačanju dobrobiti djece. Tako će svi moći pridonijeti pozitivnom razvoju djece i kvaliteti predškolskog sustava općenito.

## Literatura

- AIHW – Australian Institute of Health and Welfare. (2012). *Social and Emotional Wellbeing: Development of a Children's Headline Indicator. Cat. No. PHE 158*. Canberra: AIHW.
- Ali, S., Khatun, N., Khaleque, A. i Rohner, R. P. (2018). They love me not: A meta-analysis of relations between parental undifferentiated rejection and offsprings psychological maladjustment. *Journal of Cross-Cultural Psychology, 50*(2), 1-15.
- Bernier, A., Carlson, S. M. i Whipple, N. (2010). From external regulation to self - regulation: Early parenting precursors to young children's executive functioning. *Child Development, 81*, 326-339.
- Bhide, S., Sciberras, E., Anderson, V., Hazell, P. i Nicholson, J. M. (2019). Association between parenting style and socio-emotional and academic functioning in children with and without ADHD: a community-based study. *Journal of attention disorders, 23*(5), 463-474.
- Bolkan, C., Sano, Y., De Costa, J., Acock, A. C. i Day, R. D. (2010). Early adolescents' perceptions of mothers' and fathers' parenting styles and problem behavior. *Marriage and Family Review, 46* (8), 563-579.
- Brković, I. (2009). Fokus regulacije u odrasloj dobi i retrospektivni izvještaji o roditeljskom ponašanju. *Suvremena psihologija, 12*(2), 297-307.
- Cohen, J. W. (1988). *Statistical power analysis for the behaviour sciences*. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates.
- Cowen, E. L., Hightower, A. D., Pedro-Cawoll, J. L., Work, W. C., Wyman, P. A. i Haffey, W. G. (1996). *School based prevention for children at risk: The Primary Mental Health Project*. Washington: American Psychological Association.



- Cummings, E.M., Davies, P.T. i Campbell, S.B. (2000). *Developmental psychopathology and family process, theory, research and clinical implications*. New York: The Guilford Press.
- Dallaire, D. H., Pineda, A. Q., Cole, D. A., Ciesla, J. A., Jacquez, F., LaGrange, B. i Bruce, A. E. (2006). Relation of positive and negative parenting to children's depressive symptoms. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 35(2), 313–322.
- Deci, E. L. i Ryan, R. M. (1985). *Intrinsic motivation and self-determination in human behavior*. New York: Plenum.
- Deci, E. L., Ryan, R. M. i Guay, F. (2013). Self-determination theory and actualization of human potential. U: D. McInerney, H. Marsh, R. Craven i F. Guay (Ur.), *Theory driving research: New wave perspectives on self processes and human development* (str. 109–133). Charlotte: Information Age Press.
- Denham, S. A. (2006). Social-emotional competence as support for school readiness: What is it and how do we assess it? *Early Education and Development*, 17(1), 57-89.
- Dwalry, M. (2013). Parental profiles and children's psychological disorders: A cross-cultural research. *Journal of Educational and Developmental Psychology*, 3(2), 1-14.
- Eisenberg, N., Cumberland, A. i Spinrad, T.L. (1998). Parental socialization of emotion. *Psychological Inquiry*, 9(4), 241-273.
- Eisenberg, N., Zhou, O., Spinrad, T. L., Valiente, C., Fabes, R. A. i Liew, J. (2005). Relations among positive parenting, children's effortful control, and externalizing problems: A three wave longitudinal study. *Child Development*, 76(5), 1055-1071.
- Emery, A. A., Heath, N. L. i Mills, D. J. (2016). Basic psychological need satisfaction, emotion dysregulation, and non-suicidal self-injury engagement in young adults: An application of self-determination theory. *Journal of Youth and Adolescents*, 45(3), 612-623.
- Engel, S. (2011). Children's need to know: Curiosity in schools. *Harvard Educational Review*, 81(4), 625-645.
- Engel, S. (2009). Is Curiosity Vanishing? *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 48(8), 777–779.
- Etički kodeks istraživanja s djecom*. (2003). (Ur.) Ajduković, M. i Kolesarić, V. Vijeće za djecu Vlade Republike Hrvatske. Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži.
- Grolnick, W. S., Ryan, R. M. i Deci, E. (1991). Inner resources for school achievement: Motivational mediators of children's perceptions of their parents. *Journal of Educational Psychology*, 83, 508-517.
- Grolnick, W. S. i Slowiaczek, M. (1994). Parents' involvement in children's schooling: A multi-dimensional conceptualization and motivational model. *Child Development*, 65, 237–252.
- Grusec, J. E. (2011). Socialization processes in the family: Social and emotional development. *Annual Review of Psychology*, 62, 243-269.
- Grusec, J. E., Danyiuk, T., Kil, H. i O'Neill, D. (2017). Perspectives on parent discipline and child outcomes. *International Journal of Behavioral Development*, 41 (4), 465-471.
- Halle, T. G. i Darling-Churchill, K. E. (2016). Review of measures of social and emotional development. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 45, 8-18.
- Helwig, C. C., To, S., Wang, Q., Liu, C. i Yang, S. (2014). Judgments and reasoning about parental discipline involving induction and psychological control in China and Canada. *Child Development*, 85, 1150–1167.

- Herrman, H., Stewart, D. E., Diaz-Granados, N., Berger, E. L., Jackson, B. i Yuen, T. (2011). What is Resilience? *The Canadian Journal of Psychiatry*, 56(5), 258-265.
- Hoffman, M. L. (1983). Affective and cognitive processes in moral internalization. U: E. T. Higgins, D. N. Ruble i W. W. Hartup (Ur.), *Social cognition and social development* (str. 236-274). Cambridge: Cambridge University Press.
- Holden, G. W. (2010). *Parenting: A dynamic perspective*. Los Angeles: Sage.
- Janković, J. i Lakija, M. (2011). Povezanost ranih roditeljskih poruka i nepoželjnih oblika ponašanja djece osnovnoškolske dobi. *Kriminologija i socijalna integracija*, 19(2), 27-43.
- Jones, D. E., Greenberg, M. i Crowley, M. (2015). Early social-emotional functioning and public health: The relationship between kindergarten social competence and future wellness. *American Journal of Public Health*, 105(11), 2283-2290.
- Jose Rodrigo, M., Byrne, S. i Rodriguez, B. (2013). Parenting styles and child well-being. U: A. Ben-Arieh, I. Frones, F. Casas i J. Korbin (Ur.), *Handbook of Child Well-Being* (str. 1-25). Dordrecht: Springer Science.
- Kagan, S. L., Britto, P. R., Kauerz, K. i Tarrant, K. (2005). *Early learning and development benchmarks: A guide to young children's learning and development: From birth to kindergarten entry*. Washington: Office of the Governor.
- Keresteš, G., Brković, I., Kuterovac Jagodić, G. i Greblo, Z. (2012). Razvoj i validacija upitnika roditeljskog ponašanja. *Suvremena psihologija*, 15(1), 23-42.
- Kramer, K. Z. (2012). Parental behavioural control and academic achievement: striking the balance between control and involvement. *Research in Education*, 88, 85-98.
- Kuterovac Jagodić, G., Keresteš G. i Brković, I. (2006). Attachment styles of parents of adolescents and their parenting behaviour. U: V. Čubela Adorić (Ur.), *15th Psychology Days in Zadar – Book of Selected Proceedings* (str. 167-183). Zadar: Sveučilište u Zadru.
- Lansford, J. E., Malone, P. S., Dodge, K. A., Chang, L., Chaudhary, N., Tapanya, S., Oburu, P. i Deater-Deckard, K. (2010). Children's perceptions of maternal hostility as a mediator of the link between discipline and children's adjustment in four countries. *International Journal of Behavioral Development*, 34, 452-461.
- Laurin, J. C. i Joussemet, M. (2017). Parental autonomy-supportive practices and toddlers' rule internalization: A prospective observational study. *Motivation and Emotion*, 41(5), 562-575.
- Lavigne, J.V., Gibbons, R.D., Christoffel, K.K., Arend, R., Rosenbaum, D. i Binns, H. (1996). Prevalence rates and correlates of psychiatric disorders among preschool children. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 35, 204-214.
- Lindfors, J. (2008) *Children's language: Connecting, reading, writing and talk*. New York: Teachers Collage Press.
- McCabe, P.C. i Altamura, M. (2011). Empirically valid strategies to improve social and emotional competence of preschool children. *Psychology in the Schools*, 48(5), 513-540.
- Mackay, R. (2003). Family resilience and good child outcomes: An overview of the research literature. *Social Policy Journal of New Zealand*, 20, 98-118.
- Macuka, I. (2012). Osobne i obiteljske odrednice emocionalne regulacije mlađih adolescenata. *Psihologijske teme*, 21(1), 61-82.
- Maurović, I. (2015). *Otpornost adolescenata u dječjim domovima*. Doktorski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet.

- Mayr, T. i Ulich, M. (2009). Social-emotional well-being and resilience of children in early childhood settings – PERIK: an empirically based observation scale for practitioners. *Early Years: An International Research Journal*, 29(1), 45-57.
- Meunier, J. C., Roskam, I., Stievenart, M., Van de Moortele, G., Browne, D. T. i Kumar, A. (2011). Externalizing behavior trajectories: The role of parenting, sibling relationships and child personality. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 32(1), 20-33.
- Moraru, A., Stoica, M., Tomuletiu, E. i Filpisan, M. (2011). Evaluation of a program for developing socio-emotional competencies in preschool children. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 30, 2161-2164.
- Padilla-Walker, L. M. i Carlo, G. (2004). “It’s not Fair!” Adolescents’ constructions of appropriateness of parental reactions. *Journal of Youth and Adolescence*, 33(5), 389–401.
- Pahl, K. M. i Barrett, P. M. (2007). The development of social-emotional competence in preschool-aged children: An introduction to the Fun FRIENDS Program. *Australian Journal of Guidance and Counselling*, 17(1), 81-90.
- Ryan, R. M. i Deci, E. L. (2001). On happiness and human potentials: A review of research on hedonic and eudaimonic well-being. U: S. Fiske (Ur.), *Annual review of psychology* (str.141-166). Palo Alto, CA: Annual Reviews, Inc.
- Ryan, R. M., Deci, E. L., Grolnick, W. S. i La Guardia, J. G. (2006). The significance of autonomy and autonomy support in psychological development and psychopathology, U: D. Cicchetti i D. J. Cohen (Ur.), *Developmental psychopathology: Volume One: Theory and method, Second edition* (str. 796-849). New Jersey: John Wiley & Sons.
- Shaw, R. i Wood, S. (2009). *Epidemija popustljivog odgoja: Zašto su djeca nevesela, nezadovoljna, sebična te kako im pomoći*. Zagreb: V.B.Z.
- Skinner, E. A. i Edge, K. (2002). Parenting, motivation, and the development of children’s coping. U: L. J. Crockett (Ur.), *Agency, motivation, and the life course: The Nebraska symposium on motivation*, (str. 77-143). Lincoln: University Of Nebraska Press.
- Skinner, E., Johnson, S. i Snyder, T. (2005). Six dimensions of parenting: A motivational model. *Parenting: Science and Practice*, 5(2), 175-205.
- Smetana, J. G. i Asquith, P. (1994). Adolescents’ and parents’ conceptions of parental authority and personal autonomy. *Child Development*, 65(4), 1147-1162.
- Sočo, M. i Keresteš, G. (2011). Roditeljsko ponašanje zaposlenih roditelja: povezanost s objektivnim obilježjima posla i subjektivnim doživljajem odnosa roditeljske i radne uloge. *Društvena istraživanja*, 20 (3), 647-669.
- Soenens, B., Deci, E.L. i Vansteenkiste, M. (2017). How parents contribute to children’s psychological health: The critical role of psychological need support, U: L. Wehmeyer, T.D. Little, S.J. Lopez, K.A. Shogren i R. Ryan (Ur.), *Development of Self-Determination Through the Life-Course* (str. 171-187). New York: Springer.
- Soenens, B. i Vansteenkiste, M. (2010). A theoretical upgrade of the concept of parental psychological control: Proposing new insights on the basis of self-determination theory. *Developmental Review*, 30(1), 74-99.
- Starc, B., Čudina-Obradović, M., Pleša, A., Profaca, B. i Letica, M. (2004). *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- Štironja Borić, A., Roščić, S., Sedmak, M., Šepčević, A. i Keresteš, G. (2011). Socijalno kontekstualne odrednice roditeljskog ponašanja očeva i majki predškolske djece. *Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 13(3), 25-55.

- Tatalović Vorkapić, S. i Lončarić, D. (2014). Validacija hrvatske verzije ljestvice socio-emocionalne dobrobiti i otpornosti predškolske djece. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 50(2), 102-117.
- Tizard, B. i Hughes, M. (1984). *Young children learning*. Cambridge: Harvard University Press.
- Ungar, M. (2011). The Social Ecology of Resilience: Addressing Contextual and Cultural Ambiguity of a Nascent Construct. *American Journal of Orthopsychiatry*, 81, 1-17.
- Van der Kaap-Deeder, J., Vansteenkiste, M., Soenens, B., Loeys, T., Mabbe, E. i Gargurevich, R. (2015). Autonomy-supportive parenting and autonomy-supportive sibling interactions: The role of mothers and siblings psychological need satisfaction. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 41(11), 1-15.
- Vasquez, A. C., Patall, E. A., Fong C. J., Corrigan, A. S. i Pine, L. (2016). Parent autonomy support, academic achievement and psychosocial functioning: a meta-analysis of research. *Educational Psychology Review*, 28, 605-644.
- Yates, T., Ostrosky, M. M., Cheatham, G. A., Fetting, A., Shaffer, L. i Santos, R. M. (2009). *Research synthesis on screening and assessing social-emotional competence*. University of Illinois at Urbana-Champaign.

## Relationship between well-being of preschool children and some aspects of parental behavior

### Abstract

A child's social-emotional well-being develops within a relationship with relevant people in its environment, primarily parents. The most frequently researched aspect of parenting is parental behavior, i.e., intentional actions that parents take in order to protect the child's life and foster development. The aim of this study was to examine the relationship of the assessed social-emotional well-being of preschool children with some aspects of parental behavior. The research was conducted with 104 parents who participated in the research and the social-emotional well-being of 104 children was assessed. Educators rated the overall well-being as higher in older children, including all components except Enjoyment in research that showed a tendency to decline with an increase in age. Higher well-being was found in children whose parents show more support. The Autonomy Support shown by parents is significantly and positively related to assessments of overall well-being, as well as dimensions of Self-Control, and Emotional Stability and Coping with Stress. Also, Parental Support is significantly positively correlated with overall well-being of a child. The results are discussed in the context of increased contribution to the well-being of preschool children.

**Keywords:** autonomy, enjoyment in research, parental behavior, parental support, social-emotional well-being

